

גוט שבת Gut Sábész

21. évfolyam 8. szám • Ára: 330 HUF • כ"ה

KIADJA: CHABAD-LUBAVICS ZSIDÓ NEVELÉSI ÉS OKTATÁSI EGYESÜLET

Gyertyagyújtás Budapesten: 16:07 • כ"ד חשוון תשע"ט • 2018. 11. 2. • פרשת חיי שרה • Szombat kimenetele: 17:12

Össze kell fogni a bajban

A pittsburgh-i zsidókat ért támadás margójára

Pittsburgh Pennsylvania Állam második legnagyobb városa, Allegheny megye központja. Nagyjából 3 millió főt számláló lakosságával a 63. legnagyobb települése az Egyesült Államoknak. 446 híd áll a városban, innen kapta a „Hidak Városa” elnevezést. Az „Acél városának” is nevezik, hiszen 300-nál is több vas- és acél üzemnek ad otthont.

A hidak és az acél városát 1758-ban, korábbi kisebb települések helyén alapították meg. Az 1800-as évek második negyedében jelentek meg az első, német területről elvándorolt zsidók a településen. Pittsburgh zsidósága igen sokszínű – vagy másként fogalmazva, igen vegyes – volt a kezdetektől. 1844 őszén tartottak először zsidó istentiszteletet a városban. Első zsinagógájuk neve Éc chájim – Tree of life, vagyis az élet fája, ami egy közismert neve a Tórának.

Ugorjunk egy nagyot az időben, egyenesen a 21. századba! Pittsburgh zsidó lakossága a sokszorosára nőtt, központjuk

a Squirell Hill nevű negyed. Itt él a város zsidóinak a harmada, további 14 százalék pedig a környező területen. A zsidó közösség megőrizte diverzitását: három zsidó iskolát tartanak fenn: egy Chábád, egy ortodox és egy konzervatív intézmény várja a környékbeli zsidó gyerekeket. Több mint 20 zsinagóga és imaház közül választhatnak az itt élők. Éttermek, élelmiszer boltok és kulturális központ is működik itt. Nem véletlen, hogy Squirell Hill lakói közül minden 5. zsidó.

Szombat reggel a Tree of life központ zsinagógájában – az épület több közösségnek is otthont ad, párhuzamosan zajlott több istentisztelet is – névadó ünnepségre gyűltek össze az emberek. Egy élet kezdetét ünnepelték, amikor Robert Bowers „Minden zsidónak meg kell halnia” ordítással tüzet nyitott. 20 percen keresztül tartott a támadás.

Mi az eredmény? Tizenegy halott, mind közép- vagy időskorúak. Van köztük holokauszt-

túlélő is... Hat sebesült, akikből négy rendőr. Az altright ujjong. A baloldal Izraelt vádolja. Trump felszólal az antiszemitizmus ellen. Netánjáhu együttérez. Izraelben az amerikai zászló színeit vetítik közterek falára. A közösségi médiában megjelennek a szolidaritást kifejező jelek. A zsidó irányzatok képviselői pedig egymásnak ugranak amiatt, hogy hogyan nevezzünk egy helyet, ahol zsidók imádkoznak.

A 150 éves pittsburgh-i zsidó közösség gyászol. Gyászoljunk velük mi is. Gyászoljuk az áldozatokat, a nyugalom illúziójának lerombolását. Gyászoljuk az iszony első pillanatainak elmúlását, ami után rögtön az acsarkodás következik. És imádkozzunk a következő célpontért, mert tudjuk, hogy lesz ilyen. Közben talán eszünkbe jut a hetiszakas is – Izsák feláldozásának története – és a Szentély Frigyládája, melyen az angyalok most bizonyára egymástól elfordulva zokognak.

Steiner Zsófia

Mázl Tov!

Gratulálunk *Oren Glick*nek és *Jakab Cirelén*nek esküvőjük alkalmából, melyre a Kazinczy utcai zsinagógában került sor. Kívánjuk, hogy építsenek közösen egy igazi zsidó otthont!

Hetvenkedünk a Csányi 5-ben

November 8-án 17 órától *Hetvenkedünk* címmel tart programot az Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár (1077 Bp., Csányi u. 5.) Ezzel az eseménnyel nyitják meg Izrael Állam megalakulásának 70. évfordulója alkalmából rendezett tárlatukat. Az estet *Vattamány Zsolt* polgármester nyitja meg, fel lép *Malek Andrea*, *Trokán Péter*, *Jäger András*.

Őszi Ráckevei Sábáton

Téma: *Emancipáció,*

asszimiláció, zsidó identitás

Ha egy igazi Sábész keretében emlékeztetést szeretnél kellemes környezetben, jó társaságban, családi hangulatban eltölteni, akkor Ráckeve a legjobb választás. A négycsillagos wellness hotel, a felejthetetlen sábiti hangulat, az érdekes előadások és gyerekprogramok egyszerre nyújtanak kikapcsolódást testnek és léleknek.

Időpont: 2018. november

16-18. (péntek-vasárnap)

*Helyszín: Duna Relax & Event Hotel*****

(Ráckeve, Dömsödi út 1.)

További információ és jelentkezés a 268-0183-as telefonszámon vagy a posta@zsido.com címen.



A pittsburgh-i áldozatokra emlékeznek

Hetiszakasz

Sára 127 éve

Szakaszunk – Chájé Szará (1Mózes 23–25:18.) – Sára ösanyánk halálával kezdődik. Sára 127 éves korában hunyt el. Ábrahám, temetkezési helyet keresve, hosszas alkudozás után megveszi a Máchpéla barlangot a hettita törzsfőnöktől, és ott temeti el felesé-

gét. Később odatemetik Ábrahámot is, majd Izsákot, Jákobot és feleségeiket. Ábrahám elküldi szolgáját szülőföldjére, Mezopotámiába, hogy a családjából feleséget hozzon fiának. A küldetés sikerrel jár, és Izsák feleségül veszi Rebekát, Betuél lányát.

Zsidó híradó

Megjelent az Egység magazin 111. száma



Októberi számunkban körbejárjuk a zsidóság demográfiai változásait a világban és idehaza. Interjú olvasható a témában Köves Slomóval, az EMIH vezető rabbijával.

Jiddiskájt rovatunkban érdekes, nagyszabású új sorozatot indít Oberlander Báruch rabbi, amelyben beavat minket a budapesti mikvék történetébe, a kezdetektől indulva egészen napjainkig. Soha nem látott dokumentumok, titkok látnak napvilágot a cikksorozatban hónapról hónapra.

Bemutatjuk a zsidókegytárgyakat, játékokat és ékszereket készítő Lévai Erika iparművészt, valamint a Magyar Ke-

reskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban látható kiállítást, ahol a zsidó származású szakembereknek az ágazatban betöltött szerepét követhetjük nyomon az emancipációs törvény utáni korszakban.

Judapest rovatunkban a hírhedt „óbudai átok”-ról esik szó, és ezzel a lendülettel be is mutatjuk az óbudai zsinagóga mai napi életét, munkatársait.

A szombati kalácsról tudhatunk meg többet gasztrocikkünkől, amelyben természetesen szokás szerint receptet is találnak, hogy jól elkészíthessék az emancipáció jegyében a piros-fehér-zöld bárheszt.

Sára élete

Eheti szakaszunk Sára halálának a körülményeivel kezdődik, majd a hebroni temetés részleteivel folytatódik. Történetünk, ennek dacára, a Chájé Szará, azaz Sára élete címet kapta.

Vajon miért? Miről szólt Sárának, a zsidók ösanyjának az élete? Mit tanít az a mi életünk-re vonatkozólag?

Sárának megannyi kihívással kellett szembenéznie. Fiatal nőként lett Ábrahám felesége, de egy idő után arra kellett rájőnie, nem lehet gyermeke. Ennek dacára is odaadón vetette bele magát spirituális küldetésébe, hogy férjével az Egy Istenről tanítson az embereknek.

Sára tudta, hogy Ábrahámnak örökösre van szüksége ahhoz, hogy életműve tovább éljen, de azt szerette volna, ha ez a gyermek tőle születne meg. Még szolgálólányát, Hágárt is odaadta Ábrahámnak, hátha utána ő is gyermek áldásában részesülhet. Terve működött. Hágár fiút szült Ismáel személyében, s bár ez után még éveket kellett várnia, végül neki is gyermeke született, aki az Izsák nevet kapta.

Az öröklés kérdése ezt követően egy újabb szintre lépett és

Ismáel innentől kezdve állandó fenyegetést jelentett Izsákra nézve. Bár eleinte Ábrahám még türelmes volt, végül Sárára hallgatva elküldte idősebbik fiát, így a zsidó nép végre a fejlődés útjára léphetett.

Összegzésként elmondható, hogy a zsidó nép – Ábrahám, Izsák és Jákob leszármazottjai – Sára erőfeszítéseinek köszönhetően születhetett meg. Ezért kapta hetiszakaszunk a Chájé Szará nevet. Habár fizikai értelemben ekkor Sára már nem élt, spirituális hagyatéka ekkortájt bontakozott ki Izsáknak és Rebekának a házasságán keresztül. És ahogy utódjai élnek, ő bennük él tovább.

Ezekben fogalmazódik meg Sára üzenete számunkra is: zsidó gyermekeket kell hoznunk erre a világra. Akár spirituális értelemben, az által hogy másokat tanítunk, s ezzel szellemi örökösökké, gyermekeinké tesszük őket, akár saját, vér szerinti utódainkat tanítva, hogy azzal magunk és népünk életében is folytonosságot teremtsünk.

Kovács Jichak rabbinövendék írása Tali Loewenthal írása nyomán

Imaidők a következő hétre:

Talmud Egylet – Sász Chevra Zsinagóga

(VI., Vasvári Pál u. 5.)

Vasárnap-péntek: 8.00 Reggeli ima

Vasárnap-csütörtök: 16.10 Délutáni-esti ima (a Keren Or-ban)

Péntek: 13.00 Délutáni-esti ima (a Keren Or-ban)

17.00 **Miért áldja meg a halálos ágyon Izsák gonosz fiát?**

(Oberlander Báruch rabbi előadása);

18.00 *Kábálát Sábát*, majd *Kidus* és vacsora

Szombat: 8.45 Hetiszakasz-tanulás, 9.15 Reggeli ima, majd *Kidus*

15.50 Délutáni ima, majd *szeudá slisit*

Óbudai Zsinagóga

(III., Lajos utca 163.)

Hétfő-péntek (munkanapokon):

6.30 Reggeli ima

Péntek: 18.00 Tanulás

18.30 *Kábálát Sábát*,

majd *Kidus*

Szombat: 9.15 Hetiszakasz

a kabbala tükrében

10.00 Reggeli ima, majd *Kidus*

Budavári Zsinagóga

(I., Táncsics M. u. 26.)

Péntek: 18.00 Tanulás

Faith Asher rabbi heti előadása

19.00 Szombatfogadás

Szombat:

9.30 Reggeli tanulás

(zsidó misztika);

10.00 Reggeli ima

Velem és a Rebbével történt A Tóra legfontosabb parancsa

1975-ben, a cász-klauzenburgi (kolozsvári) rebbe, Jekusziél Jehuda Halberstam rabbi kórházat alapított az izraeli Netánjában. Sokan csodálkoztak, hogy egy haszid rebbe ilyesmivel foglalkozik, amire ő ezt válaszolta:

„Amikor náci koncentrációs táborban voltam, egyszer meglőtték a karomat. Félttem a náci kórházba menni, bár voltak ott orvosok. Tudtam, ha oda belépek, soha nem jövök ki élve... Így tehát letéptem egy falevelet, és azt szorítottam a sebemre, hogy elállítsam a vérzést. Azután egy ágat is letörtem, és azzal erősítettem a kötést a sebemre, hogy ne mozduljon el. Isten segítségével három nap alatt meggyógyultam. Akkor megfogadtam, hogy ha kikerülök onnan élve, építék Izraelben egy kórházat, ahol mindenki méltó ellátásban részesülhet. A kórháznak az lesz az alapja, hogy minden ott dolgozó orvos és nővér hinni fog Istenben és abban, hogy amikor egy beteget kezelnek, akkor a Tóra legfontosabb parancsolatát teljesítik”.

A cászi rebbe engem kért meg arra, hogy felügyeljem a projekt kivitelezését. Az volt a terve, hogy olyan kórház épüljön fel, ahol a legmagasabb szintű orvosi ellátás a Tóra törvényeinek maximális betartásával kéz a kézben jár. Bár a cél nemes volt, nagyon nehéz volt megteremteni hozzá az anyagi hátteret. Az izraeli Egészségügyi Minisztérium, melyet egy szekuláris párt vezetett, nem igazán lelkesedett az ötletért, és a legtöbben kételkedtek abban, hogy végül sikerrel járunk.

A legnagyobb adományozóink cászi haszidok voltak. Először is, hogy adománygyűjtő programot indítunk útnak, mely

eléri Észak- és Dél-Amerikát is. Ennek keretében találkoztunk a lubavicsi Rebbével és áldását, illetve tanácsát kértük. Egy öttagú bizottság utazott Izraelből a Rebbéhez, és én, mint igazgató, velük tartottam.

A találkozó elején mindannyian bemutatkoztunk a Rebbének. Mivel én voltam a legfiatalabb, utoljára maradtam. „Én vagyok a kórház igazgatója, de nincs semmilyen képzettségem vagy tapasztalatom ez ügyben. Az egyetlen tapasztalatom az, hogy eddig én

bennünket a Rebbe hatalmas tudása és pragmatikus hozzáállása az üggyhez.

A Rebbe azt mondta: „Ne legyen kisebbségi érzésük, és ne figyeljenek oda, hogy mások mit mondanak magukról. Önök mind egy nagy rabbi küldöttei. Bár lesznek nehézségek az úton, végül sikerrel járnak”. Ezután tanácsokkal látott el minket.

Azon a találkozón azt is kértük a Rebbétől, hogy írjon nekünk egy ajánlólevelet, mely hatására lubavicsi haszidok is

kozni. Voltak nagy rabbik, akik támogatták a tervet, de megkérték minket, hogy ne hozzuk nyilvánosságra a nevüket, mert féltek, hogy az megrendítené a pozíciójukat.

A lubavicsi Rebbe, mielőtt még hallotta volna, hogy egyes rabbik támogatják a dolgot, így fakadt ki: „Ezt meg kell csinálniuk! Amikor a szekuláris zsidók azt látják majd, hogy a vallásos közösség hozzájárul az egészségügyhöz, Isten neve megszenvedődik, és ők közelebb kerülnek a zsidósághoz”. Azt kérte, hogy hozzuk nyilvánosságra, hogy támogatja az iskola ügyét.

A találkozó végén arra biztított minket, hogy hajtsuk végre a cászi rebbe utasításait és ne törődjünk azokkal, akik a bukásukat jósolják. „A cászi rebbe és én jól megértjük egymást” – mondta.

A Laniado Kórház, vagy más néven a Cászi Egészségügyi Központ a mai napig nagy sikerrel működik. Ez az egyetlen olyan kórház Izraelben, melyet soha nem bénít meg sztrájk. A születésükön, mely az intézmény legnagyobb részlege, évente több mint hatezer csecsemő látja meg a napvilágot. A nővériskolában eddig több mint ezer lány végzett, akik munkába is álltak Izrael különböző kórházaiban, és a tórahú szemléletet közvetítik, bárhol is dolgoznak.

Gershon Lieder rabbi



I Gershon Lieder rabbi ma a bnéj-bráki Máájánáj Hájesuá Kórház igazgatója. Az interjú 2012 augusztusában készült.

voltam a cászi rebbe asszisztense.” A Rebbe így nyugtatott: „A cászi rebbe tudja, hogy mit csinál. Ha úgy gondolta, hogy alkalmas a feladat ellátására, akkor senki más áldására nincs szüksége”. Nagyon megkönnyebbültem. Ha ez a két nagy rabbi támogat, bizonyára sikerrel járok.

Ezt követően részletesen meg tárgyaltuk a kivitelezés technikai részleteit. A Rebbe rengeteg kérdést tett fel. A küldöttségből csak Slomó Grünwald rabbinak volt egészségügyi tapasztalata, így leginkább ő tudta megadni a válaszokat. Nagyon meglepett

vesen adakoznának. A Rebbe azt felelte, kitölt egy csekket, aminek a másolatát hozzátehetjük a prospektusunkhoz. „Ha látják, hogy én is adakoztam, biztosan ők is így tesznek majd” – mondta. Ez bölcs megoldás volt, és valóban sokat segített.

Volt még egy ügyünk. A cászi rebbe alapított egy nővéreképző iskolát is vallásos lányok számára. Nagyon sok izraeli haredi közösség ellenezte a dolgot. Attól tartottak, hogy problémák adódhatnak a szemérmességgel, illetve, hogy ezek a lányok később egyetemre akarnak beirat-

Készült a lubavicsi Rebbe életét feldolgozó archívum videóinterjúja alapján.

Az archívum magyar nyelvű változata itt érhető el:

www.youtube.com/alubavicsirebbe

Kóser konyha Római tál marhahússal és füstölt pulykacombbal

Tojás- és gluténmentes



1 kg marhahús
Egy kisebb darab füstölt
pulykacomb
2 batáta
6 krumpli
2 fej hagyma
6 gerezd fokhagyma
½ pohár vörösbor
Só, bors, őrölt koriander
ízlés szerint
2 rozmaryngág

A római tálát a használati utasításnak megfelelően vízbe áztatjuk. A húst megmossuk, felkockázzuk, a batátát és a krumplit megtisztítjuk, felkockázzuk, vagy nagyobb darabokra vágjuk. A hagymát szintén feldaraboljuk. A bort az edénybe töltjük, ezután a húst és a zöldségdarabokat elrendezzük a római tálban, közéjük teszszük a friss rozmaryngágakat. A tetejét megszórnjuk a sóval, a borssal és a korianderrel. Letakarva, 200 fokon két órán át sütjük, majd levesszük az edény felső részét, és még néhány percre a grill alá tesszük, hogy a teteje megpiruljon.

A friss fűszereket áztatunk néhány percre vízbe, majd folyó víz alatt öblítsük le, és jó világítás mellett bizonyosodjunk meg arról, hogy nincsenek-e rajtuk kártevők.

Járulékos haszon: a tfilin csökkenti a szívroham kockázatát

A zsidó férfiak hétköznapi reggelente bőrből készült szíjat – tfilint – tekernek a karjukra és a fejükre, és abban mondják el a reggeli imát. Így heti hat alkalommal legalább fél órán át hordják a szíjakat. A Cincinnati Egyetem kutatói azt mondják: ez hozzájárul a véráramlás javításához, és csökkenti a szívroham kockázatát is.

Korábbi izraeli kutatások már kimutatták, hogy a vallásos zsidó férfiak az általános népességhez képest kevesebb alkalommal kaptak szívrohamot. Nőknél ugyanez az eltérés nem mutatható ki, és az új amerikai kutatás magyarázatul szolgálhat erre a jelenségre. A mostani tanulmányban harminc zsidó férfi vett részt, akiknek egy része rendszeresen hordott tfilint, más része viszont soha. A résztvevők-



nek fontos életfunkcióit, vérét és véráramlását is vizsgálták. Azt találták, hogy a tfilint viselő karban sokkal intenzívebb a véráramlás, és ez arra utal, hogy általában a tfilint naponta felrakó férfiak körében jobb a véráramlás minősége. A kutatók azt is megfigyelték, hogy a tfilint nem rendszeresen hordó férfiaknak is javult a vérkeringése. A rendszeresen imaszíjban imádkozó férfiak vérkeringésében jóval kevesebb olyan molekula volt kimutatható, melyek gyulladást okozhatnak, és negatív hatással lehetnek a szívre.

Nem ez az első tórai parancsolat, melyről bebizonyosodik, hogy jól tesz az egészségünknek. Fontos azonban megjegyezni, hogy a tfilint maga a Tóra jelnek tartja a zsidók számára, a zsidók és Isten közötti szövetség jelének, és a vallásos zsidó férfiak nem az egészségügyi vonatkozásai miatt teszik fel minden hétköznapi reggel, ahogy nem a körülméletés egészségügyi vonzatai lebegnek a szülők szeme előtt, amikor fiaikon nyolc napos korukban elvégzik a brit milát, és a rituális kézmosást sem vezethetjük vissza annak higiénikuságára és egészséget megőrző mivoltára. A parancsolatok betartása valójában soha nem függhet egészségügyi, vagy éppen gazdasági megfontolásoktól, jó azonban tudni, hogy egy-egy micva nemcsak a lelkünket, hanem a testünket is erősíti.

Szabad-e mankóval járni sábeszkor az utcán?

Kérdés: Egy olvasónk azzal a kérdéssel fordult a rabbihoz, hogy gyermeke, aki lábműtéten esett át és most mankóval jár, kimehet-e az utcára sábeszkor a bottal vagy sem.

Válasz: Bölcseink szerint (Talmud, Sábát 73a. végén) a 39 szombati munkatiltalom egyike, hogy sábeszkor nem szabad kivinni semmit magánterületről közterületre, nem szabad semmit behozni közterületről magánterületre és nem szabad semmit vinni a közterületen. Vivés alatt azt értjük, ha valamit kézben, hátán

vagy például a zsebében cipel az ember (uo. 96a-b.). Ha azonban valamit felveszünk ruhaként, akkor a felvett holmi – ruhadarab vagy ékszer – nem számít cipelésnek, mert az olyan, mintha a részünkkel válna (Sulchán áruch RSZ 301:2.).

A Sulchán áruch (uo. 13.) ennek kapcsán vizsgálja annak a sánta embernek a helyzetét, aki csak bottal tud járni. Neki megengedett a botot vinnie, akkor is, ha nincs a kezéhez kötve, „mivel az olyan neki, mint a cipő, ugyanúgy rá támaszkodik, rááll”. Ez az enged-

mény csak azokra, vonatkozik, akik egyáltalán nem tudnak járni és otthon is csak bottal közlekednek, de nem vonatkozik azokra, akik csak az utcán használják a botjukat a biztonság kedvéért.

Amíg tehát a kérdező lánya otthon is csak a mankóval tud járni, addig sábeszkor kimehet vele az utcára. De ha a lakáson belül már nem használja, akkor már nem viheti magával szombaton közterületre.

Mihamarabbi gyors és teljes felépülést kívánok!

Oberlander Báruch